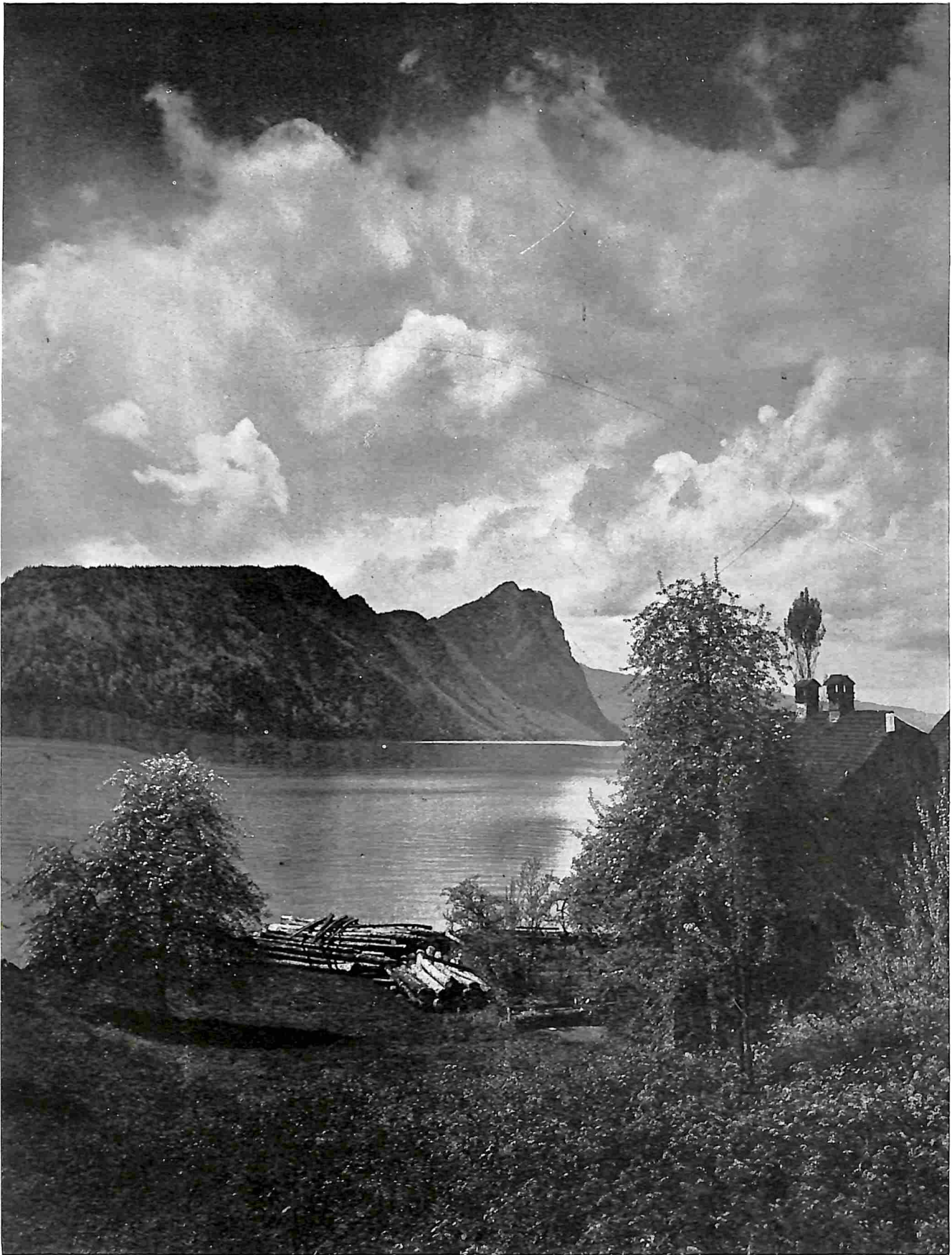

BUITEN

30^E JAARGANG N^O. 16

ZATERDAG 18 APRIL 1936

EEN HOEKJE VAN HET VIERWALDSTÄTTERMEER, MET OP DEN ACHTERGROND
DE BÜRGENSTOCK

Redactie: Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD

EEN HOEKJE VAN HET VIERWÄLDSTATTERMEER, MET OP DEN ACHTERGROND DE BÜRGERSTOCK (ILL.)	BLZ. 181
LEVENSAVOND, DOOR DR. JAN VAN DER GRIENT	BLZ. 182—183
HET FEEST, DOOR A. POTASSE-KUMMEL	BLZ. 183
ZOMER IN HOLSTEIN (GEÏLL.), DOOR A. M. BEZE- MER	BLZ. 184—186
SAXIFRAGA'S VOOR DEN ROTSTUIN (GEÏLL.), DOOR G. KROMDIJK	BLZ. 186—188
VAN SCHIMMELS EN BACTERIËN (GEÏLL.), DOOR T. VAN NIMWEGEN	BLZ. 188—189
UIT HET NIEUWE LAND (GEÏLL.), DOOR F. KOSTER	BLZ. 189—190
VOORJAAR IN LIMBURG (GEÏLL.), DOOR S. G. SMIT	BLZ. 190—191
GROOT HOEFBLAD (GEÏLL.), DOOR M. BARENDRECHT- HOEN	BLZ. 192

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te zenden naar Rokin 74—76, Amsterdam. Bijdragen dienen vergezeld te gaan van postzegels voor eventueele terugzending.

Overneming van den inhoud, ook bij gedeelten, is verboden.

LEVENS AVOND

DOOR DR. JAN VAN DER GRIENT

HET dorp had een nieuwen bewoner gekregen. Het huisje, waarin hij z'n intrek had genomen, was niet nieuw. Neen, het was een oude woning, die het midden hield tusschen een boerderij en een landhuis. Tegen de muren klommen donkerroode rozen en dieppaarse clematis. Een dikbuikige regenton ging bijna verloren onder de overdadige weelde van een breed-uitgegroeide bruidssluijer. Als een zegenende hand strekte een grillige Japansche den zijn wijde kroon over het donkerrieten dak. ☼ Langen tijd had er niemand gewoond, had het huisje met z'n holle raamoogen verlangend uitgezien naar nieuw leven om te koesteren binnen z'n veilige wanden. ☼ In het vroege voorjaar had een auto stilgehouden voor het ruw-houten tuinhek en de zacht grijze oogen van een ouden man hadden naar het huis gekeken. Er waren werklieden gekomen, die een groot raam hadden gemaakt in den buitenmuur. Een raam met een roomgeel kozijn en een breede vensterbank, waarop wondermooie bloemen bloeiden. Verder bleef alles zooals het geweest was. De zware balken aan de zoldering bleven en de groenkoperen klopper op de deur, het houten vogelhuisje in den stam van den Japanschen den en de verroeste lantaarn boven de staideur. Toch was er veel veranderd. Het huisje was bewoond, een nieuw leven had er zich gevestigd, het had weer een bestemming. ☼ Nu was het volop voorjaar, zomer nabij. Rond het huis was één bloemenpracht en ook achter het venster waren bloemen. Een merel jubelde in den Japanschen den en 's nachts zong er de nachtegaal zijn zilveren liefdeszang. ☼ Achter het breede vensterkozijn zat een oude man. Die keek naar de bloemen en luisterde naar de taal der vogels. Hoe had hij hier naar verlangd! Jaren geleden al, toen z'n

vrouw en hij woonden in de groote stad, waar sterren verbleeken achter felle booglampen en straatlawaai het zingen der vogels overstemt. Z'n straatlawaai het zingen der vogels overstemt. Z'n beroep had hem gebonden aan het bonte stadsleven. Maar het verlangen was gebleven. Later zouden ze samen buiten wonen. Hij woonde nu buiten . . . alleen. Alleen met de herinnering aan haar, die hem na korte ziekte ontnomen was. De dierbaarste veriangens van den mensch worden zelden vervuld. Maar hij had zich voorgenomen, z'n laatste levensdagen zoo door te brengen, alsof ze nog samen waren, zooals ze die samen beleefd zouden hebben. Z'n oude lichaam was ziek en versleten, maar z'n zacht grijze oogen spraken van een ziel die begreep. Zoo zat hij elken dag in z'n rolstoel achter het groote venster, stil en aandachtig. ☼ De bewoners van het dorp kenden hem niet, zagen slechts het fijn bleeke gelaat achter de bloemen. Het „Bloemenheertje” noemden ze hem. De oude man sprak nooit met de dorpingen, knikte ze alleen toe, wanneer ze voorbij het raam kwamen. Toch kende hij ze goed. Beter zelfs, dan wanneer hij zich te midden van hen bewogen had. Hij hield van hen. Van hun stugge, doorgroefde koppen, hun kromgewerkte ruggen en breede, vertrouwde schouders. 's Ochtends, wanneer ze naar het land gingen, kon hij met innig genoegen luisteren naar hun luide scherts. Als een blijde lach gleed het licht der morgenzon over hun bonte kleeren, fel kleurend de roode hoofddoeken der boerenmeiden. Lang keek hij hen na . . . boven hun hoofden zeilden wollig witte voorjaarswolken. Ergens trilde de gouden jubel van een leeuwerik. Zoo begon de blijde morgen. Als de avondzon haar rossige glans spreidde over de velden, keerden ze terug. Zwijgend, de stoere lichamen voorovergebogen. De koppen meer doorgroefd nog, als had de arbeid zijn edelen stempel er dieper weer ingedrukt. De blauwe kielen paars overgoten door het stervende zonnelicht. De oude man luisterde naar hun loomen tred, die wegstierf in den stillen avond . . . ☼ De zomer kwam. Over de heuvelen golfde het blonde koren. De warme aarde stond te trillen onder de felle middagzon. Ver weg loeide traag een koe. Met welbehagen snoof de oude man de zoete geuren op, die door het open venster als een golf binnenstroonden, de koele kamer in. Zijn oogen leken jonger. Een zachte bios kleurde zijn ingevallen wangen. „Ja, dit is het leven,” dacht hij, „waarvan wij vroeger samen gedroomd hebben. Het volle, overdadige leven” . . . „Wanneer we dit samen hadden mogen beleven” . . . ☼ Korte stapjes op het pad voor de woning, wekten hem uit z'n overpeinzingen. Een lach kwam over zijn mageren mond, hij knikte tegen iemand daarbuiten op den landweg. Z'n kleine kameraad was het. Elken dag kwam hij het groote raam voorbij. Op weg naar school en naar huis. Z'n stevige beentjes staken in de klotsende klompen. De jongenskop vol sproeten stond vrij op de kinderlijke schouders. Achter z'n fluittonen aan stapte het kind, dwars door de weelde van den zomerschen dag huiswaarts. Goede vrienden waren ze. Elken dag knikte de oude heer hem tweemaal toe, antwoordde de jongen met een grappig dom lachje. Een stille vriendschap was het geweest.

Maar nu wenkte de oude man den jongen naderbij. Stug, de klompenvoeten schuifelend over het bloemenoverwoekerde tuinpad, kwam hij tot vlak voor het groote venster. Keek op naar het vriendelijk mannengezicht, een vraag in de blauwe oogen. De oude man had zich voorover gebogen en over de bloemen heen legde hij een klein mondorgel in de grage knuistjes van het kind. „Dank Oe!” Toen stond hij alweer op den zonnigen landweg. Rende naar huis, z'n schat krampachtig in een vuist, diep weg in den broekzak. ☼ En de zomer verging. De velden stonden stoppelig uit te rusten, na de gift van den gouden oogst. Een koude tinteling ging over het land. 's Morgens waren de akkers vervaagd in een donzen nevel. In den bongerd gingen de boomen gebukt, onder een last van vruchten, overrijp. Het groote venster was weer gesloten. Achter het blinkende glas leek het gezicht van het „Bloemenheertje” bleeker dan ooit. Zijn blik rustte op de roode asters buiten, gleed langs een zilveren herfstdraad, naar den verren horizon. Hij voelde, hoe het leven daarbuiten tot rust kwam. Een bezinning was het. Een voorbereiden voor den winterslaap, die komen ging. Dit was zijn jaargetijde. Ook hij rustte uit, van wat geweest was, bereidde zich voor op den grooten slaap... ☼ Plotseling was de landweg vol gerucht. Uitbundig dansten de tonen van een mondorgel door de stilte van den klaren middag. Het tuinhek klapte. De kleine kameraad stapte recht op de buitendeur toe. Zwaar bonkte de klopper. De oude man zag het kind weghollen, het hek door, den weg op. Even zocht een fel blauw oog het groote raam. ☼ Een zware, blozende appel werd den ouden heer gebracht. Als een symbool der vruchtbaarheid hield hij hem in z'n beverige, blauwdooraderde handen. Een stilgelukkige lach kwam in zijn oogen, een diepe dankbaarheid voor dit geschenk. Achterover leunde hij in de kussens. Hij dacht aan het kind, dat gezond en sterk zijn weg ging door het heerlijke leven, onbewust van eigen rijkdom. Weet de appelbloesem, dat hij eens zal worden tot een vrucht vol levenssappen? Hoeveel bloesems vielen niet vroegtijdig af, verdorden zonder ooit tot vrucht te rijpen. Een innigen dank voelde hij, omdat in hem had mogen rijpen de schoonste vrucht, de schoonheid van een geestelijk leven, omdat hij had mogen begrijpen. Z'n oude hand strekte zich uit naar den appel, die blonk in het gulden herfstlicht. Een matte lichtstraal maakte z'n haren tot zilveren herfstdraden... en buiten zong een vogel hoog in den Japanschen den een afscheidslied aan den zomer, die was geweest.

HET FEEST

DOOR A. POTASSE-KUMMEL

's **M**ORGENS vóór schooltijd was de kaart bezorgd. De uitnoodiging voor Agnietje om bruidsmeisje te zijn bij de bruiloft van nicht Coba. ☼ Agnietje, halve jongen die ze was, opgegroeid tusschen enkel broers, bruidsmeisje! ☼ Plagend trokken de broers het zusje aan de roode krullen, haar alle vergissingen voorspellend die ze zou maken als ze de mooie elegante nicht naar de kerk zou begeleiden. ☼ Niemand, zelfs haar moeder niet, vermoedde hoe

haar hartje klopte van blijdschap, dat zij gevraagd was. Geen mensch ook wist dat het slordige, jongensachtige Agnietje, de slanke, mooie nicht Coba, met haar hooge melodieuze stem, bewonderde. ☼ Als een feest van ongekende heerlijkheid leek het haar om nicht als bruidsmeisje te mogen helpen. ☼ Tegen moeder sprak ze niet over deze vreugde. Ze wist dat moeder niet van nicht Coba hield. Dat ze soms met boos gezicht de kamer uitging als nicht tegen vader lachte met haar kirrend lachje, dat kuiltjes in haar wangen tooverde en de gansche rij parelwitte tandjes liet zien. ☼ „Ze is aanstellerig en harteloos”, had ze moeder eens hooren zeggen. ☼ Doch Agnietje had, als ze aan nicht Coba dacht, steeds een visioen van een feeënprinses uit vergeelde sprookjesboeken. ☼ Een week vóór het groote feest kwam het jurkje gereed. Op de logeerkamer lag het fijne kanten kleedje met vele strookjes. ☼ De groote dag brak aan. ☼ De agitatie had de roode appelwangetjes van het kleine meisje nog donkerder gekleurd. ☼ Een beetje wijs stond het lange jurkje, dat het mollige figuurtje strak omsloot. Het jongensachtige Agnietje, die in haar donkere schooljurk een aardig kind was, leek een te klein dik vrouwtje in deze kostbare kleeding. ☼ Nòg had zij er zelf geen erg in. Doch bij het binnenkomen in de feestzaal zag ze hoogopgericht de beide andere bruidsmeisjes, de fijne, bleeke gezichtjes omlijst door donkere krullen. En plotseling wist ze zich bespottelijk in die malle jurk, die háár niet stond. ☼ Ze wilde weg, van al die nieuwsgierige oogen, doch welwillende handen duwden haar al naar voren. ☼ Toen werd de ontgoocheling volkomen. Ze zag in de oogen van nicht Coba een spottend lachje en plotseling wist ze dat ze haar zou kunnen slaan. Doch tegelijk voelde ze zich zoo ongelukkig, dat ze zou kunnen snikken. Ze moest weg, die nare jurk uitdoen. Ongemerkt wist ze de gang te bereiken en daar in het duister kwamen de tranen. Ze snikte. Het mooie jurkje werd nat en verkreukt. Ze merkte het niet. Tot plotseling een zachte stem wat vriendelijks zei en twee behoedzame handen haar kleine hoofdje omvatten. Even later zat zij in de groote keuken op een hooge stoel. ☼ Op het fornuis stonden gezellig dampende pannen en de fluitketel floot een lustig deuntje. ☼ Tante Truus, de hulp in nood van de heele familie, liep bedrijvig heen en weer, alsof er geen huilend Agnietje met een verkreukeld jurkje in de wereld was. ☼ Toen het bruidspaar naar de kerk zou gaan, waren er slechts twee slanke meisjes, die de bruid behoedzaam hielpen. ☼ Het derde zat met behulde oogen op de hooge keukenstoel en snoepte van de schoteltjes en hielp op haar manier het feestmaal bereiden, onder de moederlijke zorgen van tante Truus. Dien dag leerde Agnietje dat er meisjes zijn, bestemd om zijden jurkjes te dragen. Bruidsmeisjes, die door het leven gaan op fijne hooggehakte schoentjes. Voor wie de weg geëffend wordt. En wezentjes die geboren zijn om met dikbespijkerde schoenen hun eigen moeilijken weg te zoeken en wier paradijs de keuken is. ☼ Dit alles leerde Agnietje toen ze nog heel jong was. ☼ Vele jaren later, toen haar haren al vergrijsd waren, leerde ze pas deze wijsheden aanvaarden en kon ze het deuntje, dat de fluitketel floot, omtoveren tot een melodieuze, harmonisch liedje.

Foto Jenckel

ZONOPGANG AAN DE DIEKSEEBUCHT IN DE HOLSTEINSCHESCHWEIZ

ZOMER IN HOLSTEIN

DOOR A. M. BEZEMER

WEINIGEN is het, naar ik meen, bekend, dat de landstreek Holstein in Noord-Duitschland een bezoek en vakantie-oponthoud zoo overwaard is. ☼ Weliswaar — het zij dadelijk gezegd — biedt Holstein weinig voor degenen, die het grootsche, majestueuze zoeken, evenmin voor hen, die zich te buiten willen gaan aan romantiek en grillige wildheid, want niets overweldigends, niets bizars, niets wat tot de, het groote publiek trekkende, bezienswaardigheden behoort, is aan dit vreedzame, vruchtbare land eigen. ☼ Zij evenwel, die een oog hebben voor het intieme en stil-verrassende landschapsschoon, die de bekoring kennen van het detail, van de stemming en de schakeering, zullen zich moeilijk kunnen onttrekken aan de diepgaande charme van dit milde, golvende land met zijn koel, goudgroen, doorschaduwde beukenwoud, met zijn blauwe, zonnige meren, met heel zijn rijkdom van wijde, wisselende vergezichten en de zeer eigen schoonheid van zijn stille en verborgen plekjes. ☼ Zacht-glooiend, in heuvels zich rondend, stijgt de bodem van Holstein naar het Oosten op, om dan vrij abrupt te dalen naar het smalle Oostzee-strand. Graslanden, bonte akkers, stoere, donkere beukenbosschen en blonde korenvelden volgen de rijzende en dalende heuvellijn, riviertjes wenden zich door smalle dalen en in de heuvelkommen liggen de vele blanke, blauwglanzende meren gebed. Hun grillig-gesneden, riet-

omzoomde oevers zijn door groene en bruine heuvels omgeven of worden begrensd door de prachtige, zware beuken, die tot vlak aan het rimpelend water staan. ☼ De beuk is typisch voor het Holsteinsche land; uitgestrekte bosschen kronen de heuvels en vullen de diepten. ☼ Geweldig forsich zijn de boomen, hooge, gladde zuilen dragen het zongevlekte bladerdak; omhoog tegen steile bergruggen stijgen de machtige stammen en onvergetelijk zijn de vergezichten tusschen deze grijze pilaren door op de glinsterende meren, de kleurige vlakten en van sommige punten op de verre, zilverblauwe Oostzee. ☼ Het is altijd weer een verrassing, om na de schemerige beslotenheid van het beukenwoud, zich plotseling aan den oever van een der lachende, open meren te vinden. Hier is alles tinteling en vreugdig bedrijf, de wind stoeit met het water en de hemel welft zich hoog en wijd, schitter-witte meeuwen duikelen in het licht, scholen zwarte waterhoentjes en kuifeenden roeien ijverig heen en weer, blanke zeilscheepjes kruisen over de groene en blauwe en grijze spiegel van het luchtig bewogen watervlak en in de zonnige verten lokt de weeke, zachtgekleurde ronding van een anderen oever. ☼ Van de meren zijn het meest bekend de Dieksee, gedeeltelijk door zwaar bosch omsingeld en verlevendigd door de silhouetten van grappige eilandjes, die op bevroene koraalriffen lijken, de schilderachtige Keldersee met lage, landelijke heuvelen rondom en de

Grosse Plöner See met zijn ontelbare bochten en baaien, die diep in het land dringen. Achter en aan weerszijden van deze groote meren scharen zich heele reeksen kleinere, die er aldus een langen, slingerenden „gordel van saffier” mee vormen. Een klein dartel riviertje, de Schwentine, vormt de verbinding tusschen de verschillende wateren en kringelt zoo onberekenbaar verder door het land, dat men overal, waar men komt, zijn smalle eigenzinnige bedding ontmoet. ☼ Maar één meertje roert hij niet aan. Dat ligt geheimzinnig verborgen in een holte der bosschen. Doodstil droomend, in een nauwen kring dicht-opeengedrongen beuken blinkt daar de donkere, roerlooze spiegel van de Ugleisee. Niet grooter dan een ruime vijver, maar zeer diep en raadselachtig zwartgroen van kleur. De takken der schuingevallen boomen hangen tot in het meer, witte lelies drijven op groote bladerschotels in een stille oeverbocht, waar hooge rietpluimen onbeweeglijk staan, geen geluid dringdoor en geen zucht van den wind, op enkele plekken slechts glijdt het viuchtige licht gedempt over het donkere watervlak. ☼ Geen wonder, dat om dit sprookjesachtige meer de volksfantazie verhalen en sagen dichtte, niet zonder reden spreekt men van den „Sagenumwobenen” Ugleisee. ☼ Wanneer men als uitgangspunt een plaats neemt in dit eigenlijke meren-gebied (waarbij zich ook aansluit de zgn. Holsteinische Schweiz), bijvoorbeeld, Plön, Malente-Gremsmühle of Eutin, dan heeft men naar alle zijden een rijke mogelijkheid voor tochten en tochtjes. ☼ Naar het Zuid-Oosten toe bereikt men binnen twee uur het Oostzeestrand. Hier in de Lübecker Bucht doet, op een zonnigen zomerdag, de Oostzee aan een groot zuidelijk meer denken, zoo klaar, zoo bont geschakeerd in warme tinten is het water, zoo vlamblauw de hemel, zoo tintelend de lucht. Zòd rimpelloos kan de zee zijn, dat men zich in een kleine, wankele kano tot ver weg kan laten drijven over het transparante water, dat onder den blauwen gloed van het licht als

ZONSONDERGANG AAN DEN GROSSEN EUTINER SEE IN DE HOLSTEINISCHE SCHWEIZ

glanzende, violette zijde ligt uitgespreid. Maar wanneer de wind naar het Oosten keert, dan wordt dit kalme meer een werkelijke zee. Dan rollen de golven staalgrijs aan en breken met een korten, fikschen slag op het strand; de branding houdt zijn gonzenden, schuimenden dans, en al is het dan bijzonder verlokkelijk op de golvenruggen mee te rijden, zoo zal men toch beter doen de kano te verruilen voor een zeilboot, of indien men een grooter tochtje maken wil, voor een van de kleine motorbooten, die tusschen de kustplaatsen heen en weer varen en waarmee men onder andere de bekende badplaats Travemünde bereiken kan. ☼ Ook kan men interessante wandelingen maken langs de kust, echter niet onmiddellijk langs het strand, want de breede, gemakkelijke parketvloer, die men bij ebbe langs de Noordzee vindt, ontbreekt hier geheel. Maar overal zijn wegen, autowegen en voetpaden, welke laatste soms door beukenbosschen voeren en op enkele punten, een 40 à 60 meter boven den waterspiegel uit, de steile kust volgen. Daalt men langs een brokkelig paadje langs

Foto Hannemann

DE FLENSBURGER FÖRDE, EEN DER MOOISTE OOSTZEEBOCHTEN IN HOLSTEIN

deze steile kust omlaag, dan ontdekt men dat hier van het strand zoo goed als niets is overgebleven. Een rommelige zandstrook, enkele meters breed, overdekt met gruis, zeewier, wrakhout en bezaaid met groote en kleine steenblokken vormt de heele afscheiding tusschen het grage water en de hooge, wreed gehavende en uitgebeten kust. Om op zoo'n plekje bij stormvloed verrast te worden lijkt op zijn minst onplezierig! ☼ Behalve in Zuidoostelijke richting is de Oostzee in even korten tijd te bereiken, indien men van Plön of Malente Noordwaarts gaat, waardoor men de Hohwachter Bucht bereikt. Wendt men zich van deze plaatsen af naar het Westen of Zuid-Westen, dan dringt men in het hart van het vruchtbare boerenland, dat ook zijn aparte bekoring heeft. De bodem gloeit hier zachter, de bosschen wijken, overal duiken roode dorpen en stadjes tusschen de velden op. Opvallend zijn de breede, donkergroene lijnen, die het bloeiende, hellende land in alle richtingen doorkruisen en het in kleurige vlakken en vlakjes snijden. Het zijn de lijnen der „Knicks”, de dichte heggen en lage boomenrijen, die de grens vormen van iederen akker, van ieder veldje en ieder stukje weidegrond. Men spreekt van de Holsteinsche „Knicklandschaft” en het is zeker, dat het karakter van het landschap voornamelijk bepaald wordt door de rhythmische „Schwung” dezer kernachtig geteekende, golvend uiteengaande en elkaar weer ontmoetende Knicks. ☼ Wijd-verspreid, verscholen onder zwaar geboomte liggen in deze streek de oude, mooie boerenhoeven: Saksische bouw met

DIKBLADIGE STEENBREEK (*SAXIFRAGA AZOIDES* L.) IN DEN ROTSTUIN

houten spanlatten tusschen de roode baksteen en het schuin in den voorgevel neerloopende rieten dak, dat een merkwaardig oeroud bezwerings-teeken in den nok draagt: twee uit hout gesneden paardekoppen, die in tegenovergestelde richting wijzen. Statig en kloek zijn deze hofsteden; zij drukken de kracht en waardigheid, de stugge arbeidzaamheid en de onvergankelijke traditie uit van een sterk, zelfbewust boerenras. ☼ Ook vinden men hier de rijke riddergoederen, waartoe uitgestrekte landerijen behooren, — want in Holstein is nog veel groot-grondbezit. Van de gebouwen die tot het goed behooren, ziet men echter ge-woonlijk niet veel meer dan het zgn. „Torhaus”,

dat een burchtachtig aanzien heeft met zijn kleine vensters, zijn torens en de nauwe ommetselde poortkoker, die den ingang vormt. ☼ Zou kan men nog velerlei indrukken opdoen van het mooie, milde Holsteinsche land. Als unicum in dit oude morenengebied vindt men naar het Zuiden toe bij Bad Segeberg diepe kalkholen en eenige kalkrotten, vanwaar men den wijden omtrek overblikken kan. ☼ En indien men nog hongerig is naar geheel nieuwe aspecten, dan is het eiland Fehmarn in de Oostzee een aantrekkelijk doel; Kiel met zijn groote oorlogshaven is vlakbij en ook Hamburg niet moeilijk te bereiken. En in geen geval zal men op de heen- of terugreis de oude Hanzestad Lübeck overslaan met zijn machtige poorten en wallen, zijn historisch raadhuis, zijn mooie oude pakhuizen

en de vele kerken, waaronder magnifieke voorbeelden van Gothischen baksteenbouw zijn.

SAXIFRAGA'S VOOR DEN ROTSTUIN

DOOR G. KROMDIJK

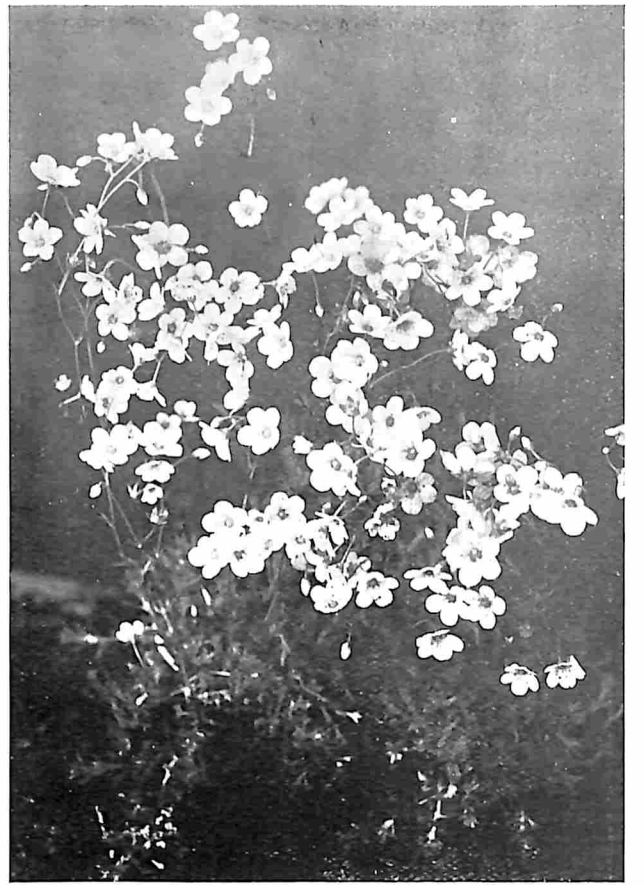
SAXIFRAGA'S en rotstuinen, zie daar een onderwerp waarover boekdeelen te schrijven zouden zijn. Beide toch zijn onafscheidelijk van elkaar, en een mooie rotstuin is dan ook niet denkbaar zonder een beplanting van een of meer Saxifraga-soorten. ☼ Ook vroeger kwamen ze reeds veelvuldig in de tuinen voor, waar ze speciaal als randplanten gebezigd werden. Hun groote populariteit hebben ze echter te danken aan de opkomst van den rotstuin. Gelukkig hebben de kweekers niet stil gezeten, en naarmate er meer vraag kwam naar rotsplanten, werd het sortiment Saxifraga's sterk uitgebreid en verbeterd. ☼ Het

geslacht Saxifraga is wel zeer omvangrijk; immers het omvat meer dan vier honderd soorten met talrijke mooie hybriden. Gemakshalve heeft men de Saxifraga's in verschillende groepen verdeeld, er zijn er echter zooveel, dat het voor den liefhebber geen zin heeft daar verder op in te gaan. ☼ De Saxifraga's staan ook bekend onder den Nederlandschen naam van Steenbreek, immers men beweert dat de wortels de rotsen op den duur zouden splitsen. In oude literatuur vinden we echter vermeld dat een aftreksel van de plant genuttigd werd om steentjes in de blaas op te lossen. We gelooven niet ver van de waarheid af te zijn, als we beweren

dat daar de naam Steenbreek van afkomstig is. Ook Plinius spreekt reeds over de Steenbreek (1e eeuw n. C.). ☼ De Saxifraga's zijn nagenoeg over de geheele wereld verspreid; ze groeien zoowel op de besneeuwde Alpen als in China, Japan en Zuid-Amerika. Ook in West-Europa, tot in ons eigen land, komen ze veelvuldig voor. ☼ Door het groot aantal soorten loopen bloei- en groeiwijze nogal uiteen. De meeste soorten vormen echter rosetten, soms zóó klein, dat ze nog geen centimeter in doorsnee zijn, andere daarentegen bereiken een diameter van 25 tot 30 cm. Zoowel de groote als de kleintjes munten uit door een bijzondere schoonheid, eendeels door hun schat van bloemen in de vroege lente anderdeels door hun bonte of wit gerande bladeren; dit laatste dient om een te groote verdamping van vocht tegen te gaan, waardoor uitdrogen voorkomen wordt. ☼ Bovendien zijn er heel wat groenblijvende soorten onder, die met hun verschillende groene nuanceeringen den rotstuin, vooral in den winter, een levendiger aanzien geven. In rotsmuurtjes, opgetrokken uit oude stenen, zijn met die typische bladkleuren mooie combinaties te maken. ☼ De Saxifraga's groeien op een enkele uitzondering na in elken grond, als men maar voor een behoorlijke draineering zorgt. Planten, die gedurende den winter te vochtig staan, verrotten be- list. ☼ Als regel kan men aannemen dat de zoden- vormende soorten het best op een licht schaduw plekje groeien. Ze doen het ook wel in de volle

zon, doch in droge tijden hebben ze dan veel te lijden. Ze worden bruin, en in het midden ontstaanspoedig kale plekken. Zoodra men dat bemerkt, neemt men de planten op, om ze in kleine stukjes te scheuren, elk van een paar rosetjes, om ze dan op een

onderlingen afstand van 5 cm opnieuw te planten. Dat werkje dient direct na den bloei te geschieden, anders wordt de groeitijd te kort en krijgt men volgend voorjaar geen bloemen. Volzonnige plekjes zal men 's zomers ook geregeld moeten sproeien, vooral daar de zodenvormende soorten anders spoedig verschrompelen. ☼ De vermenigvuldiging heeft ook plaats door zaad; men krijgt hiermede echter nogal wat variatie. Van bepaalde soorten moet men dan ook jonge planten bij den kweker bestellen. ☼ Een van de mooiste Saxifraga's is ongetwijfeld de pyramidalis, ook bekend onder den naam van Cotyledon pyramidalis. Ze heeft mooie bladrosetten, terwijl de bloemtrossen bijzonder groot en toch elegant zijn. Ze groeit voornamelijk in rotsspleten en bij voorkeur daar, waar zij profiteert van het snel stroomende water, dat haar eenigszins bespatten kan. Deze prachtige Steenbreek komt slechts sporadisch in onze rotstuinen voor, daar men over het algemeen meent, dat ze alleen geschikt is voor potcultuur. ☼ Het is nu een geschikte tijd om ze te bestellen; men kan dan dit voorjaar nog van hun bloemen genieten, al moet men daar het eerste jaar niet al te vast op rekenen. ☼ Saxifraga pyramidalis verlangt een vochtigen, kleiachtigen, kalkrijken bodem, terwijl ze in tegenstelling met vele andere soorten liefst in de volle zon staat. Na den bloei sterft de roset af, doch gedurende den zomer vormen zich vele jonge, die op hun beurt volgend jaar weer kunnen bloeien. ☼ Algemeen bekend is ook de Saxifraga umbrosa, Hoe-langer-hoe-liever of Schildersverdriet. Deze groeit zoowel in de volle zon als in de schaduw, doch geeft op een voedszaam, vochtig schaduwplekje de beste resultaten. Op het platte land treft men ze nog veel als randplant in de boerentuintjes aan. ☼ Saxifraga granulata fl. pl., bekend onder den naam Haarlem's Klokkenspel, kwam vroeger veel in den Haarlemmer Hout voor, doch is er nu geheel verdwenen. Ze vormt kleine bolletjes, die men in het najaar op een diepte van

SAXIFRAGA WEBBIANA
(Foto ja. J. Abbing en Zonen, Zeist)

SAXIFRAGA COTYLEDON PYRAMIDALIS

3 tot 5 cm kan planten. Ze groeien het best in een humusrijken grond. Een van de mooiste mos-Saxifraga's is wel de hypnoides, met fijne witte bloempjes. Het is een van de weinige, die geen bruine plekken in het hart vormt, en die men dus jaren op dezelfde plaats kan laten staan. Tenslotte noemen we dan nog een paar soorten die in kleur van het „gewone” genre eenigszins afwijken. S. Gouani syn: S. poro-

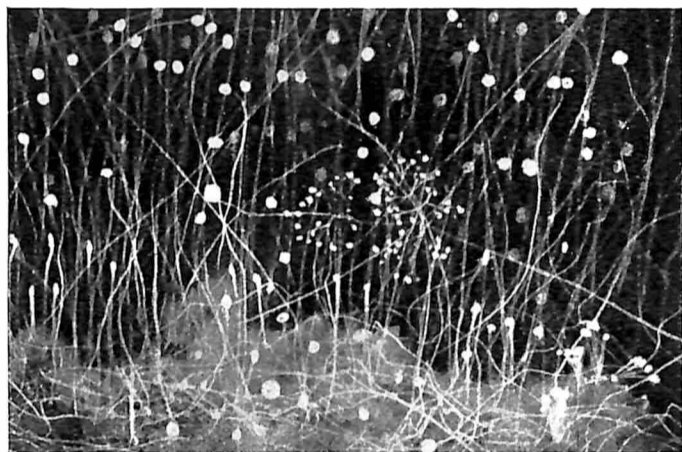
phylla bloeit met donkerpurperen bloempjes, terwijl S. Webbiana uitmunt door haar groote witte bloemen, die in Mei-Juni verschijnen; ze groeit bij voorkeur in de volle zon. S. Aizoides vormt mooie, donkergroene zoden, waarvan de kleine rosetjes zijn overladen met licht-gele bloempjes. Natuurlijk zijn we lang niet volledig geweest, doch bij zoo'n groote familie is dat ook niet mogelijk.

VAN SCHIMMELS EN BACTERIËN

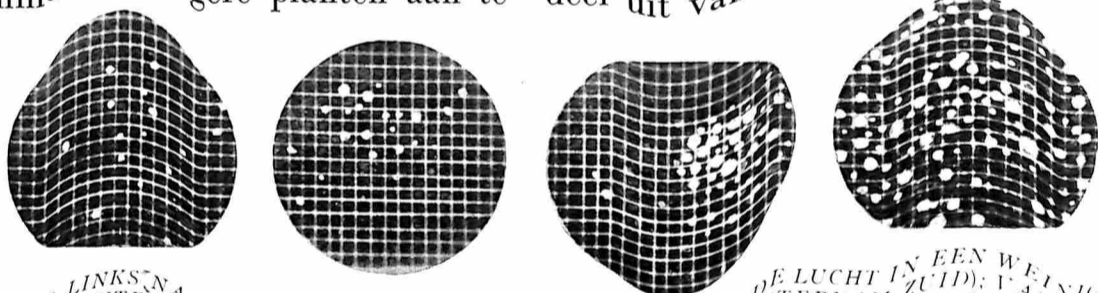
DOOR T. VAN NIMWEGEN

BIJ het lezen van het woord schimmels zullen de meeste lezers direct denken aan bedorven levensmiddelen, aan slijmerige, grauwe lagen op een kostelijke inmaak, en aan de muffe lucht van kelders en sombere, vochtige ruimten. Niet licht zal men zich afvragen: wat zijn dat toch voor merkwaaardige dingen, waarvoor nauwelijks iets eetbaars veilig is en waar komen ze steeds zoo plotseling vandaan? Of: Wat zijn schimmels? Of: is hiervan een korte en afdoende definitie te geven, is het beste antwoord op deze vraag toch wel: schimmels zijn planten, die in zooverre van de andere planten verschillen, dat ze geen bladgroen in hun cellen hebben. En zelfs deze oppervlakkige definitie is niet in orde: er zijn immers ook verschillende hogere planten aan te wijzen die het bladgroen missen, zoo b.v. het bekende warkruid of duivelsnaagaren, en de bremraap. Deze planten komen echter hierin met de schimmels overeen, dat ze evenmin als deze volkomen „op eigen beenen kunnen staan”, wat in dit geval wil zeggen: ze kunnen zelf niet in hun koolstofbehoefte voorzien, daar ze zonder bladgroen niet tot assimilatie in staat zijn. Hierdoor zijn ze gebonden aan een parasitair leven of een leven op doode organische stoffen. Wij menschen bekijken de ons omgevende planten- en dierenwereld gaarne van ons eigen standpunt en vragen ons daarom meestal eerst af of een bepaald organisme schadelijk of nuttig voor ons is. Om velen gerust te stellen zij daarom eerst vermeld, dat er in het enorm groote rijk der schimmels behalve vele zeer schadelijke vormen ook talloze hoogst nuttige soorten zijn aan te wijzen. Weinige soorten zijn ons van direct nut, b.v. omdat ze eetbaar zijn, maar verreweg de meeste nuttige schimmels zijn van meer indirecte waarde, b.v. omdat ze een noodzakelijken factor beteekenen in de bereiding van verschillende dranken en voedingsmiddelen; maar weinig bedenkt men dat het ook schimmels zijn, in den

meest uitgebreiden zin van het woord, die zorgen voor een snellen afbraak van allerlei afvalstoffen, welke zich anders op ontstellende wijze zouden ophoopen en het leven op aarde tenslotte onmogelijk zouden maken. De rol die deze planten in de natuur spelen, is dus tegengesteld aan die van de hogere bladgroenhoudende planten. Deze laatste bouwen immers uit het laatste koolzuur van de lucht organische verbindingen op, met het bladgroen als fabriek en de zon als onmisbare energiebron. Deze koolstofverbindingen dienen dan als voedsel voor mensch en dier, terwijl de onbruikbare organische resten door schimmels worden afgebroken. Zoo doorloopen de elementen zuurstof, koolstof en stikstof een voortdurenden kringloop: eerst maken zij deel uit van den dampkring der aarde, dan komen zij in de groene planten, dan in de lichamen der dieren en tenslotte door allerlei afbraakprocessen weer in de lucht terug, om opnieuw een kringloop te beginnen. Tot

DE GRAUWESCHIMMELLAAG OP EEN STUK BEDORVEN BROOD, BIJ 40-MALIGE VERGROOITING

VAN LINKS NAAR RECHTS HET BACTERIËNGEHALTE VAN: DE LUCHT IN EEN WEINIG GEBRUIKTE KAMER; VAN STADSLUCHT IN DEN ZOMER (AMSTERDAMSE COUPE DE OPPERVLAKTE VAN EEN CENT (OP MARKTDAG); UIT EEN BACTERIELE SCHALEN OP EEN ZATERDAGNAMIDDAG. IN DEZE GEVALLEN WERDEN ENKELE MINUTEN OP DE BETREFFENDE VOEDINGSBODEM PLAATS OPGEHOUDEN

de duizenden organismen, die aan dit laatste belangrijke proces meewerken, behooren vooral de schimmels en de bacteriën. Overall, waar organische afvalstoffen voorkomen in vochtige omgeving, zal men schimmels aantreffen. Groene, zwarte, gele of anders gekleurde donzige lagen, waar zoo met het bloote oog niet veel aan te zien is. Met een microscoop bekeken krijgt een beschimmeld stukje brood echter een geheel ander aanzien (zie de afb.): een dicht netwerk van raggijne draden doorgroeit en bedekt het brood; dit dradennetwerk is het zgn. mycelium van de schimmelplant; hieruit stijgen draden omhoog, die voor de voortplanting hebben zorg te dragen; aan hun top ontstaan n.l. kogels, gevuld met sporen, of sierlijke pluimen en kwasten, die ook zijn opgebouwd uit lange snoeren van sporen. Zòd fijn zijn deze sporen, dat ze gemakkelijk in de lucht kunnen zweven en zoo overal heen verspreid worden. De stoffige stadslucht zit dan ook vol van schimmel- en bacteriënsporen, iets wat gemakkelijk op

de volgende manier kan worden nagegaan. ☼ Een platte glazen schaal, een zgn. petrischaal, waarin een laagje gelatine met een voedingsoplossing, b.v. vruchtensap, is gegoten, wordt enkele minuten opengezet, zoodat eventueel aanwezige sporen gelegenheid hebben erin neer te komen. Dan wordt de schaal weer gesloten en bij kamertemperatuur bewaard. Na enkele dagen ziet men nu verschillende vlekjes ontstaan, die uitgroeien en verschillende schimmelsoorten blijken op te leveren. Uit het aantal kolonies kan men opmaken hoe het met het sporegehalte van de lucht in een bepaalde ruimte gesteld is. ☼ Het blijkt een enorm verschil

of men een schaal, die natuurlijk eerst grondig gesteriliseerd is, openzet in een coupé-harde-banken van een Zaterdagmiddagtrein (wie u daarmee bezig ziet, zal wellicht de schouders ophalen en deze vreemde bezigheid — uitpakken van een glazen schaal, openzetten met het horloge in de hand, sluiten en weer inpakken — toeschrijven aan een of andere afwijking), of in een rustige, weinig gebruikte localiteit.

☼ Dezelfde proef kan men doen met voedingsbodems, die speciaal voor bacteriën geprepareerd zijn. ☼ Wat gebeurt er nu wanneer een schimmelspore op de gelatineplaat is gevallen? Zoo'n spore, na enkele dagen onder het microscoop waar-

genomen, geeft bij kieming een beeld als te zien op afb. hiernaast.

☼ Eerst ziet men de spore opzwellen door opname van water, dan ontstaan uitstulpingen, die in verschillende richtingen uitgroeien tot dunne draden, soms regelmatig door tusschenschotten in cellen verdeeld, soms ook zonder dwarswanden, zoodat het geheel een cel blijft. ☼ Zoo ontstaat het steeds dichter wordend mycelium, waaraan na eenigen tijd de sporedragers zich ontwikkelen. ☼ Eigenaardige myceliumvorming treft men aan bij de gistsoorten, die een groote rol spelen bij de bereiding van wijn, bier en andere dranken, verder b.v. bij de bereiding van meelproducten. Hier snoert elke cel een nieuw blaasje af, waardoor een zgn. spruitmycelium tot stand komt, iets wat andere schimmels alleen doen in slechte voedselomstandigheden. (zie afb. rechts). ☼ De vorming van sporen is bij de verschillende soorten zoo uiteenlopend, dat er nauwelijks iets algemeen over kan gezegd worden. Allereerst kunnen sporen ontstaan na een geslachtelijk proces. Zooals wel algemeen bekend is, ontstaan bij hogere planten de zaden eerst na bestuiving van een bloem. De stuifmeelkorrel groeit dan in den stamper naar de eicel toe; dit is

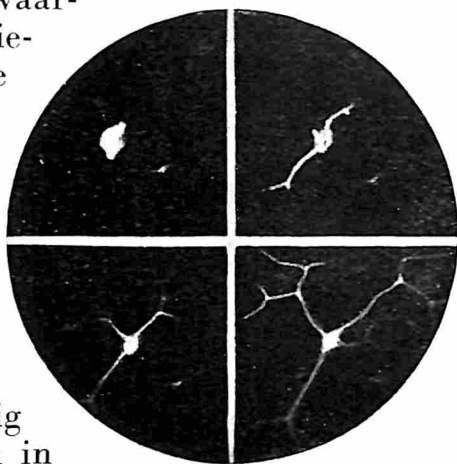
een ingewikkeld proces, dat tenslotte eindigt met een versmelting van de stuifmeelkern en de eicelkern. Hieruit ontstaat dan de nieuwe plant, die nog tijdelijk in het zaad besloten blijft. ☼ Een dergelijke versmelting van twee kernen vinden we nu ook bij vele schimmels, al treedt hier dikwijls versmelting op tusschen twee cellen, die niet zoo duidelijk van elkaar verschillen, dat men van een mannelijke en een vrouwelijke cel kan spreken. Zoo groeien bij sommige soorten draden van twee planten, die uiterlijk volkomen aan elkaar gelijk zijn, naar elkaar toe. De uiteinden stooten tegen elkaar en op dat punt treedt een cel- en kernver-

smelting op, waaruit dan een harde, stekelige spore ontstaat. (zie afb. hiernaast). ☼ Er zijn echter ook schimmelsoorten, waar wel van een mannelijke en vrouwelijke cel kan gesproken worden. De mannelijke kunnen zelfs van trilharen voorzien zijn; dit zijn dus echte „spermatozoiden”, zooals we ze b.v. kennen bij de varens. ☼ Ook op ongeslachtelijke manier kunnen sporen ontstaan en zelfs gaat de sterke vermeerdering der schimmels grootendeels langs dezen weg. Aan het einde van een myceliumdraad snoeren zich cellen af, die dan nog eenigen tijd tot vaak zeer lange kettingen verbonden blijven. Ook komt het voor dat het protoplasma van een cel zich in vele brokjes, die elk een kern krijgen, verdeelt, zoodat er een blaas ontstaat, gevuld met vele sporen, die bij soorten, welke in het water leven, trilharen kunnen dragen en dan den naam „zwermosporen” hebben.

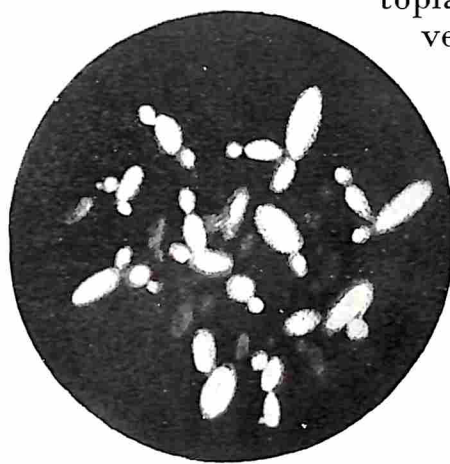
(Slot volgt)

VORMING VAN SPOREN DOOR VERSMELTING VAN EEN + MET EEN —MYCELIUM

LINKS: EEN KIEMENDE SPORE. TUSSEN ELKE TWEE OPNAMEN LIGT EEN UUR GROEITIJD; RECHTS: HET ZGN. SPRUITMYCELIUM VAN GISTCELLEN, 100 × VERGROOT

UIT HET NIEUWE LAND

DOOR F. KOSTER

DE Wieringermeerpolder, die thans ruim vijf jaar droog ligt, staat geregeld onder observatie van eenige goede vogelkenners.

Onlangs is er weer een publicatie verschenen, welke een aardig denkbeeld geeft van de veranderingen in den vogelstand van de afgelopen jaren. ☼ Het blijkt, dat er zich reeds 33 soorten hebben gevestigd. Deze soorten broeden er dus; vanzelfsprekend is het aantal waargenomen soorten veel grooter. Meer en meer neemt de vogelfauna thans een polderkarakter aan. Van de oude glorie uit het eerste jaar der drooglegging, toen honderden en honderden vischdiefjes en talrijke kluten en plevieren op de kale blinkende schelpenzanden broedden, is heel weinig meer over. Zelfs zeggen nu de waarnemers — dr. Schaank uit Medemblik en de Heer Hazeloop uit Slootdorp — dat de

BROEDENDE KLUUT

Wieringermeer niet meer bijzonder vogelrijk mag worden genoemd. De gewone huis-, tuin- en weidevogels vestigen zich er thans in steeds grooter aantal. Ook de kluut is er haast niet meer. Jammer, dat men niet bijtijds maatregelen voor een vogelreservaat genomen heeft! ☼ In 1936 deed een flink aantal nieuwe soorten haar intrede. Bij de gele kwikstaartjes en musschen sloten zich als broed-

ring van den grond, welke met een egalisatie van het landschapskarakter gepaard gaat, verdwijnen. Te hopen is, dat men er in slaagt op de grasweiden een flink aantal Kieviten en grutto's gevestigd te krijgen. Vermoedelijk zal uit een natuursport-oogpunt het Amstelmeer e.o. met zijn steltloopertjes, ganzen, lepelaars, e.d. in de toekomst wel de meeste belangstelling verdienen.

vogels aan (al is het niet uitgesloten, dat enkele der te noemen soorten al een jaartje eerder er nestelden, doch aan de aandacht ontsnapten): de veld- en de kuifleeuwerik, de graspieper, de rietgors — in de fraaie rietsingels langs de vaarten —, de witte kwikstaart, de kleine karekiet, de zanglijster, de merel, de boerenzwaluw, de oeverzwaluw, de koekoek — die is er toch ook wel heel spoedig bij! — de bergeend, de dodaars, de scholtekster, de Kievit en de grutto, Tapuitjes, wilde eenden, waterhoentjes en meerkoeten waren al vroeger gesignaleerd; de patrijs is er „uitgepoot”. ☼ De kokmeeuw, die er in de eerste jaren der drooglegging voorkwam, zal waarschijnlijk bij toenemende cultivee-

VOORJAAR IN LIMBURG

DOOR S. G. SMIT

„Waar in 't bronsgroen eikenhout 't nachtegaaltje zingt, Over 't malsche korenveld 't lied des leeuwriks klinkt....” is de aanhef van het ook ver buiten Limburg bekende volkslied. Zóó ver is het nog niet, als we op een zonnigen lentemorgen in Houthem uitstappen en het lokaaltje verlaten, dat meer past in de gemoedelijke omgeving van het liefelijke Geuldal dan de daverende expres, die dwars door Holland en de Maasvallei met ons naar Maastricht raasde. ☼ Neen, zóó ver is het nog niet. Er zingt nog geen nachtegaal en de korenvelden liggen thans nog als donkere, rechthoekige vlakken tegen de zachtglooiende hellingen. Maar de belofte, het naar alle zijden uitbottende voorjaar, die is er. Je ziet het aan het teere groen van boomen en heesters. Dagen lang wilde het niet verder, toen de wind maar kil en guur bleef en de fijne blaadjes als het ware verschrompelden. Je ziet het ook aan de vrucht-

boomen, waar na het malsche regentje van den vorigen dag de bloesem zachtrose en wit tusschen de knoestige takken openbloeit. En je ruikt het in het bolle windje, dat zoel en aromatisch langs je gezicht strijkt en wilde verlangens oproept om te

AAN DE GEUL

trekken en te dwalen, uren lang, zonder doel en liefst zonder pad....!

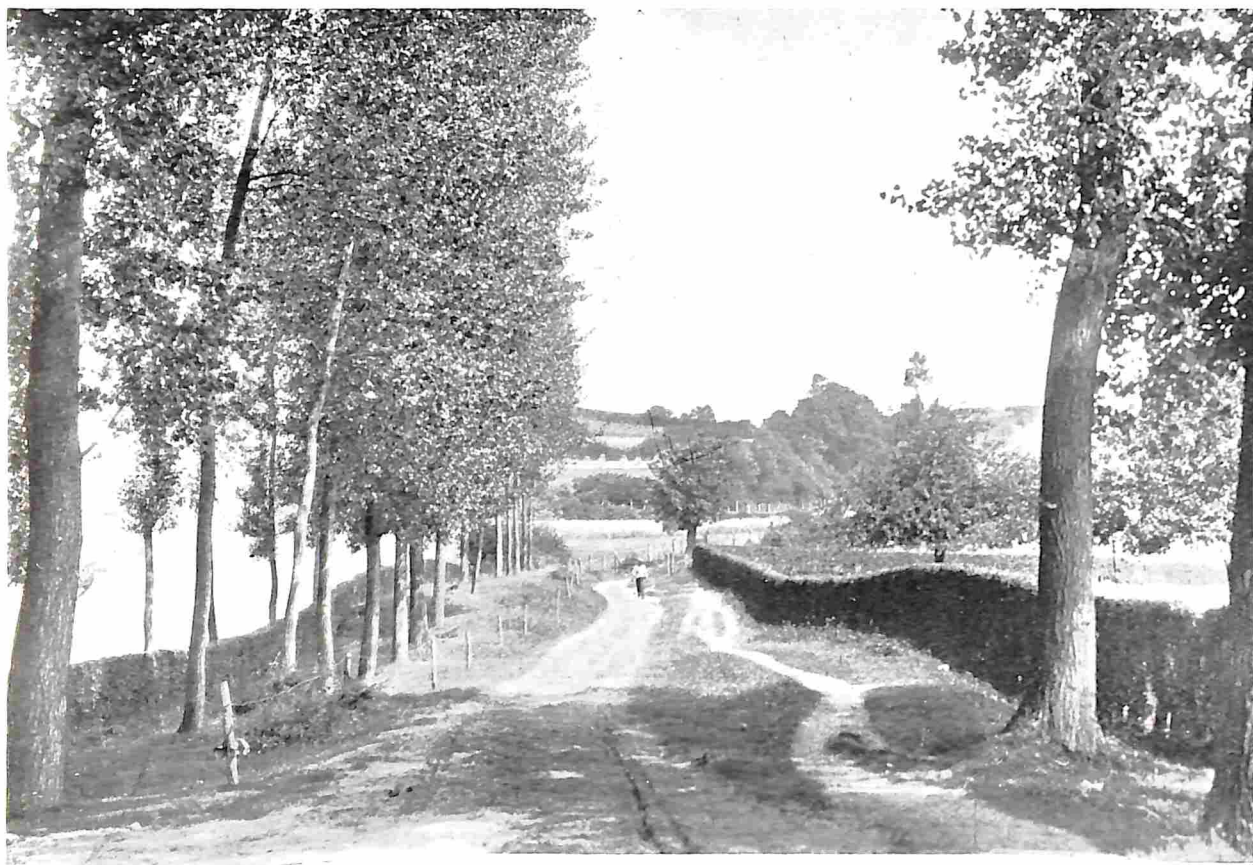
☞ Lang hebben we niet noodig om ons met een stevigen koffiemaaltijd te versterken en dan gáán we dwalen ☞ Over het bruggetje, waar de Geul bij den ouden watermolen een woeste waterval wordt, klimmen we omhoog, richting Berg-Terbiyt, dwars door het kreupelhout langs paadjes, waarvoor die benaming nog te weidsch is. Het wordt zoiets van kruip-door, sluip-door, al worstelend met doornige braamstruiken en wilde roos. Bij de kruising van een breeden weg passeeren we een groeve waar werklieden bezig zijn het afgegraven grint in verschillende maten te zeven. Hoeveel eeuwen zal deze massa hier wel hebben gelegen? Eén van de arbeiders heeft een soort museum ingericht van gevonden oudheden. Het „museum” is opgetrokken van afvalsteen met een afdakje van plaggen en is zoowaar voorzien van een bordje „Verboden Toegang”! De eigenaar heeft hier een uitgebreide verzameling fossielen bijeengegaaard. Of echter deze onbekende dierenkop en die op een schildpad gelijkende klomp inderdaad door de eeuwen versteende dierenoverblijfselen zijn, dan wel slechts grillig gevormde steenen, is voor een leek moeilijk uit te maken, maar bijzonder zijn ze zeker. ☞ Verder omhoog gaat het tot we in het bouwland van Berg uitkomen en wijd uitzien over het heuvelachtige land van de „sjoene Geule”. Mild is de lucht en echt-hollandsch de blauwe hemel, waar een enkele groote witte wolk rustig langs voortdrijft. Gouden zonnestrallen belichten het heel jonge groen, dat als een ragfijn waas de donkerbebosschte heuvelruggen in de verte bedekt en waartusschen de bloeiende sleedoorns als witte vlekken zich scherp afteekenen. Duidelijk zichtbaar ligt

DE GEUL BIJ VALKENBURG

aan de overzijde de boedery van Testa. De gewitte stammen der vruchtboomen terzijde lijken een kroon van enkel bloesem te dragen. En beneden, in het dal, slingert zich de Geul als een kronkelend zilverig-glanzend lint tusschen de malsche weiden door, hier en daar aan het oog onttrokken door een groep hoge populieren. Ons mooie Limburg ☞ We zijn warm geworden van de moeizame klimpartij en in een klein herbergje rusten we even uit. Op zij van het huis bloeit een jong pereboompje met zoo'n weelde van bloesem, dat het wel één groote bouquet lijkt. We bewonderen de bloemenpracht en maken dan de prozaïsche opmerking, dat wanneer elk bloempje vrucht zal geven, de takken het gewicht wel niet zullen kunnen dragen. Maar onze gastvrouw acht die vrees ongegrond en vertelt dan in haar zangerig dialect dat „dèt sjoen sol zien, mè het is te lang kaaid gewès” en ter verduidelijking: „er zien gein bieen bie gewès”. Nu begrijpen we het heel goed en we vinden het heel erg jammer. Even later

laat ze ons door haar zoontje een paar mooie takken brengen. Haast zonde, denken we, zulke prachtige takken af te snijden. Maar als er nu toch „gein bieen bie gewès zien?” ☞ Als we afdalen door een bosch van jong naald- en elzenhout met heel dunne, kale stammen, komen we eensklaps midden in een veld anemonen terecht, duizenden witte en lichtpaarse anemonen, die hier ongerept en onbetreden bloeien. Heel voorzichtig stappen we er doorheen om nog véél meer bloeiends te vinden: prachtige paarse maagdenpalm met haar heldergroen, glanzend blad, Maartsche viooltjes, hel-gele primula's. En mét

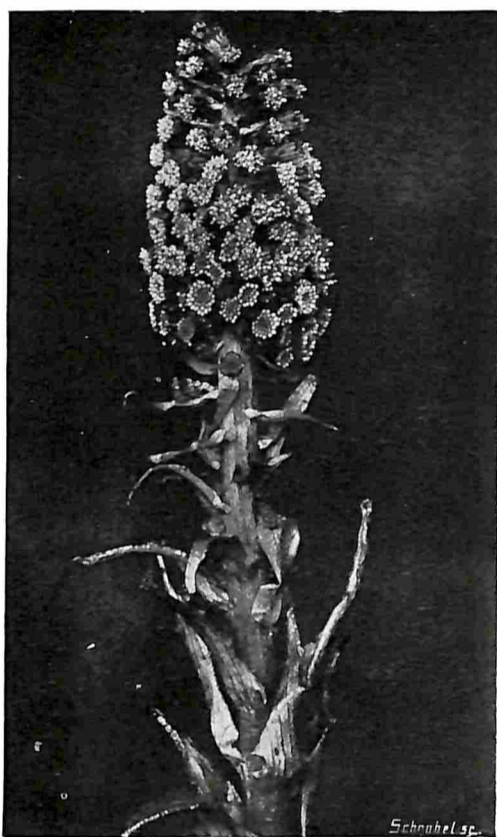
IN HET LIEFLIJKE GEULDAL

de zon, zijn ook de „bieen” verschenen en de vele andere insecten, die met hun gezellig gegons in het stille, warme bosch de illusie geven, dat we al volop zomer¹⁾ hebben en niet maar een voorloopertje, waar nog de gevreesde „IJsheiligen” met hun ontnuchterende koude op moeten volgen....! ☼ De zon is al onder als we eindelijk moe, maar innig-voldaan hotelwaarts keeren langs een smal voetpaadje dwars door de weiden, waar tusschen de ontelbare madeliefjes en boterbloemen de schapen met haar jonge lammeren rusten. ☼ En in de stille schemering is het niet een nachtegaal, maar een merel hoog in den pereboom, een scherp-geteekende silhouet tegen den purperen avondhemel, die met amoureuze trillers zijn blijde lente-verlangens fluit....

GROOT HOEFBLAD

DOOR M. BARENDRECHT-HOEN

AN slootkanten, langs vaartoevers, langs beeken en op vochtige plekken in de wei komen in Maart de dikke propfen van het Groot Hoefblad te voorschijn. Gehuld in een groot aantal bladeren blijven ze, zoolang het nog koud, is voorloopig als paarsbruine knoppen liggen op de aarde en door hun weinig opvallende tint worden ze in dien tijd bijna door niemand opgemerkt. Maar zodra de zon wat meer aan kracht wint en het zachte regenachtige lenteweer aanbreekt, ontpoppen zich deze wonderlijke dingen zonder bladeren als zich uitstreckende trossen met bloemen. En als de plant zich zoo midden April gaat ontwikkelen, lijkt ze oppervlakkig beschouwd wel wat op een vuilrose hyacint; ook doet ze wel eens denken aan een wortelparasiet, een bremsraap of iets dergelijks en menigeen weet dat vreemde gewas aan den slootkant niet thuis te brengen. ☼ Maar dan beginnen de bleke bloemtrossen, de stengel, zelfs de bladeren die den knop vormen, langzamerhand van kleur te veranderen en het flets rose verandert in een levendig rood, dat zich zelfs over het onderste stengeldeel en de schubben uitspreidt. Werken zon en regen mee, de twee belangrijke factoren voor den groei in het voorjaar, die immer gezamenlijk moeten optreden, wil de een niet remmen wat de ander te voorschijn tooverft, dan rekt zich nu de stengel en komen de bloemen te voorschijn. De roode kleur van de knoppen gaat bij dit proces weer gedeeltelijk verloren, ze worden weer minder opvallend en steken met hun vuilrose tint weinig af tegen de aarde waarin zij groeien, die in den regel in hun omgeving niet met een welig graskleed is bedekt. Een dag of tien, soms langer, soms korter blijven ze in bloei, daarna wordt de dikke stengel slap en de vreemde hyacinth, die als een aspergekop boven de aarde kwam, ligt dan slap op den bodem. De bloei is voorbij en nu komen de groote bladeren te voorschijn, die tot nu toe onzichtbaar en bleek geel onder de aarde waren verborgen. Uit den wortelstok schieten ze, als uitloopers met spitse knoppen, omhoog en tamelijk snel groeien ze uit tot de reusachtige parasolbladeren, die in den regel veel beter bekend zijn dan de bloemen. Vaak hoort men dan ook allerlei groote bladeren die men op buitenplaatsen ziet, met den naam van Hoefbladbladeren betitelen, terwijl ze aan heel andere planten toebehooren. Aan den onderkant zijn deze groote parasols wolachtig behaard en ze zijn ook te herkennen aan den stijven rand, die 't begin van de bladschijf stevig maakt. Natuurlijk worden de blade-

BLOEM VAN HET GROOT HOEFBLAD

ren gesteund door flinke nerven, daar anders zulk een groot bladoppervlak, ook al groeit het vrij laag bij den grond, toch veel van den wind zou lijden. ☼ De naam Hoefblad verdienen ze door hun vorm echter niet, deze berust op een grappige vergissing, want eigenlijk zou de naam niet hoefblad maar hoestblad moeten zijn en de verwarring is waarschijnlijk veroorzaakt bij het overschrijven. In Tussilago, zooals de naam van het Kleine Hoefblad in het latijn luidt, zit het Fransche tousser, dat hoesten beteekent. Vroeger was dit plantje dan ook een beroemd geneesmiddel tegen bronchitis. Hoe nu ons Groot Hoefblad aan dien naam is gekomen, is niet heel begrijpelijk, want hoewel de beide planten ongeveer tegelijkertijd bloeien, is de gelijkenis toch niet heel groot. ☼ Men zou kunnen vermoeden dat het Groot Hoefblad in ons land werd aangeplant om zijn decoratieve bladeren, die vooral op groote buitenplaatsen zoo geliefd zijn, of om zijn vreemde voorjaarsbloemen. Toch is dit niet het geval geweest, want de wortel van deze plant was een zoogenaamde pestwortel. Tegenwoordig heeft men in dit opzicht natuurlijk geen voordeel meer van de plant en worden ze werkelijk alleen om haar bladeren nog gekweekt. Men moet echter met het aanplanten van dit

gewas heel voorzichtig zijn, want evenals het Klein Hoefblad kan ook deze plant ontaarden in een lastig onkruid, dat men bijna niet meer verwijderen kan als het ergens voortwoekert. Ze worden door den tuinbaas dan ook vaak verbannen naar kleine eilandjes in een grooten vijver. ☼ Wie de bloemtros goed bekijkt, zal merken dat ze door den bouw van haar bloem behoort tot de groote familie der Composieten. De bloemen, die aan den rozen bloemstengel groeien, verdienen in werkelijkheid dien naam niet, maar zijn een verzameling van fijne, kleine bloempjes, die samen een hoofdje vormen. In het midden van het hoofdje zien we een rood stipje, terwijl de rand wit of zacht rose is gekleurd. Als we met wat geduld zoo'n bloemhoofdje uit elkaar trachten te peuten, zal het blijken dat we vergeefs trachten er de meeldraden in te ontdekken. Die ontbreken geheel, want het roode hart van het bloemhoofdje bestaat wel uit enkele bloemen, die iets op meeldraden lijken, maar deze zijn niet ontwikkeld en stuifmeel wordt door hen niet voortgebracht. Zoo bezit de plant dus slechts stamperbloemen, die, daar het stuifmeel ontbreekt, meestal geen vruchten vormen. Er bestaat echter ook een andere, veel minder bekende vorm van het Groot Hoefblad, die wel meeldraden bezit. Deze draagt veel minder bloemen aan den tros en is levendiger van kleur. De vijf helmknoppen zijn hier met elkaar vergroeid tot een donkerroode koker en daarin steekt een dikke stempel, die in het geheel niet lijkt op den stempel van den gewonen bloemvorm. Dezen tweeslachtigen vorm van het Groot Hoefblad, die door Linneus voor een bastaard werd gehouden, zullen we niet vaak vinden en tusschen den gewonen vorm moeten we er zelfs maar niet naar zoeken, want deze plant zich, daar het zaad ontbreekt, uitsluitend voort door middel van wortelstokken. Slechts wanneer we ergens Groot Hoefblad vinden dat rijkelijk zaad vormt, moeten we op ons qui vive zijn, want dan is het niet uitgesloten dat de meeldraadbloemen in de nabijheid groeien. De zeldzaamheid wordt schijnbaar natuurlijk nog grooter, doordat de geheele plant zoo weinig opvalt en men er zoo makkelijk aan voorbij loopt. Wie dus in April bloeiend hoefblad tegen komt, moet maar eens snuffelen of hij ook een spoor van den zeldzamen vorm kan vinden.

FREDERIK DE GROOTE reed eens langs het front van het huzarenregiment van Zieten, toen hem een huzaar opviel, die enkele groote en zeer duidelijke litteekens op het gezicht had. De Koning vroeg: „In welke kroeg heb je die houwen opgelopen?” ☼ Ongegeneerd en slagvaardig antwoordde de huzaar: „Bij Kollin, waar Uwe Majesteit het gelag moest betalen!”

1) De bijgevoegde foto's zijn genomen in den volzomer.